

$H_1 : \mu_1 > \mu_2$ – нова форма упаковки впливає на збут продукції.

2. За статистичний критерій обирається випадкова величина

$$T = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S^2}{n_1} + \frac{S^2}{n_2}}}, \text{ де } S^2 = \frac{(n_1 - 1) \cdot S_1^2 + (n_2 - 1) \cdot S_2^2}{n_1 + n_2 - 2},$$

що має розподіл Стюдента з кількістю ступенів свободи $v = n_1 + n_2 - 2$.

3. Знаходимо спостережуване значення t^* критерію T . Для обчислення S^2 використовуємо дані умови: $\bar{X}_1 = 130$, $S_1 = 12$, $n_1 = 18$ та $\bar{X}_2 = 117$, $S_2 = 16$, $n_2 = 12$, дістанемо

$$S^2 = \frac{(n_1 - 1) \cdot S_1^2 + (n_2 - 1) \cdot S_2^2}{n_1 + n_2 - 2} = \frac{17 \cdot 12^2 + 11 \cdot 16^2}{18 + 12 - 2} = 188.$$

$$\text{Тоді } t^* = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S^2}{n_1} + \frac{S^2}{n_2}}} = \frac{130 - 117}{\sqrt{\frac{188}{18} + \frac{188}{12}}} \approx 2,54.$$

4. За змістом альтернативної гіпотези $H_1 : \mu_1 > \mu_2$, з рівнем значущості 5% та кількістю ступенів свободи $k = 18 + 12 - 2 = 28$, знаходимо межу правосторонньої критичної області – критичну точку розподілу Стюдента за таблицею значень: $t_{кр} = t(0,05; k = 28) = 1,701$. Отже, область відхилення нульової гіпотези $T > 1,701$.

5. Оскільки спостережуване значення критерію $t^* = 2,54$ потрапляє до області відхилення нульової гіпотези критерію T , робимо висновок про достатність статистичних фактів з рівнем значущості 5% на користь альтернативної гіпотези для висновку про значущість впливу нової форми упаковки на збут продукції.

Висновки

Проведений аналіз ілюструє те, що перевірка гіпотез є важливою складовою статистичного аналізу. Вона дозволяє установити надійність одержаних результатів.

Сучасна економічна наука не може існувати без математичних та статистичних методів, на вивчення яких, на жаль, за браком програмного часу, у нашому університеті приділяється менше часу, ніж хотілося б цього спеціалістам та фахівцям у даній області, а також у порівнянні з викладанням подібних спецкурсів у провідних університетах Європи, США, Канади.

Практично відсутня література з названої тематики державною мовою, яка б розглядала глобальну задачу аналізу економічних даних у комплексі: постановка задачі, її моделювання, збір статистичних даних, їх аналіз та оцінювання параметрів вибірки, перевірку гіпотез про властивості економічних показників та форми їхнього зв'язку, економічний аналіз та прогнозування і, на кінець, прийняття обґрунтованих економічних рішень.

Література

1. Гаркавий В.К., Ярова В.В. Математична статистика: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 384 с.
2. Замков О.О., Толстопятенко А.В., Черемных Ю.Н. Математические методы в экономике: Учебник // Под общ. ред. д.э.н., проф. А.В. Сидоровича; МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: ИЭД-во «Дело и Сервис», 2001. – 368 с.
3. Кремер Н.Ш. Теория вероятностей и математическая статистика. – М.: Юнити – Дана, 2000.
4. Мак Томас. Математика рискованного страхования / Пер. с нем. – М.: ЗАО «Олимп Бизнес», 2005. – 432 с.
5. Ниворожкина Л.И., Морозова З.А. Математическая статистика с элементами вероятностей в задачах с решениями: Учебное пособие. – Москва: ИКЦ «МарТ», 2005. – 608 с.
6. Орлов А.И. Теория принятия решений. Учебное пособие. – М.: Узд-во «Март», 2004. – 656 с.
7. Пономаренко О.І., Перестюк М.О., Бурим В.М. Сучасний економічний аналіз: У 2-х ч. Ч. I. Мікроекономіка: навч. посіб. – К.: Вища шк., 2004. – 262 с.
8. Gerbal Keller «Statistics for management and economics», South-Western GENGAGE Learning. – 889 s.

В.Ф. БЕСЕДІН,
д.е.н., професор, НДЕІ, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
О.М. СЕРГІЄНКО,
к.е.н., доцент, НДЕІ, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України

Валовий наявний дохід секторів економіки

Вторинний розподіл доходу на макrorівні характеризує валовий наявний дохід, який дає можливість оцінити економічний потенціал країни, що може бути використаний на кінцеве споживання і заощадження. У статті досліджені теоретичні питання формування секторних

пропорцій валового наявного доходу, на основі яких здійснені аналітичні висновки та пропозиції.

Ключові слова: валовий наявний дохід, економічний потенціал країни, секторні пропорції.

Вторичное распределение дохода на макроуровне характеризует валовой существующий доход, дающий возможность оценить экономический потенциал страны, который может быть использован на конечное потребление и сбережение. В статье исследованы теоретические вопросы формирования секторных пропорций валового существующего дохода, на основе которых осуществлены аналитические выводы и предложения.

Ключевые слова: валовой существующий доход, экономический потенциал страны, секторные пропорции.

The second distribution of income on a macrolevel characterizes a gross present receipt, which enables to estimate economic potential of country which can be used on an eventual consumption and economy. In the articles investigational the theoretical questions of forming of sectoral proportions of gross present receipt on the basis of which are carried out analytical conclusions and suggestions.

Постановка проблеми. Серед найважливіших макроекономічних пропорцій, формування яких має перебувати під виваженим впливом держави, можна виділити пропорції між валовими наявними доходами інституційних секторів економіки. Економічний розвиток України в майбутньому певною мірою залежатиме від дієвості заходів щодо регулювання цих пропорцій.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Серед російських і вітчизняних вчених, які досліджували особливості та проблеми формування оптимальних макроекономічних пропорцій, а також аналізували їхній вплив на макроекономічний розвиток, виділяються роботи В.Ф. Беседіна, І.К. Бондар, О.О. Бакаєва, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, А.І. Даниленка, Я.А. Жаліла, І.В. Крючкової, І.О. Луніної, І.Г. Манцурова, В.С. Міхалевича, М.Я. Меламеда, Б.Я. Панасюка, М.І. Скріпниченко, І.В. Соловйової, В.В. Юрчишина, Ю.М. Харазішвілі, А.А. Чухна та інших.

В українській економічній науковій літературі в основному надається перевага дослідженню питань формування фінансових потоків та пропорцій, які складаються на стадіях виробництва та використання ВВП, а пропорціям, які існують на стадії первинного та вторинного розподілу доходу інституційних секторів економіки, приділяється недостатньо уваги. Саме це зумовило вибір напряму дослідження.

Метою статті є узагальнення теоретичних положень та оцінка існуючих пропорцій у формуванні та розподілі доходів інституційних секторів економіки.

Виклад основного матеріалу. Валовий наявний дохід (ВНД), його динаміка і структура характеризують добробут нації. ВНД є ресурсом рахунку використання доходу Системи національних рахунків (СНР), в якому відображається політика держави у формуванні пропорцій між споживанням і заощадженням. Співвідношення валового наявного доходу та обсягу первинних доходів показує зміни міри перерозподілу доходів в економіці та виграшу секторів від цього.

Валовий наявний дохід визначається із сальдо первинних доходів (валового національного доходу) додаванням усіх поточних трансфертів (за виключенням соціальних трансфертів у натуральній формі), що підлягають одержанню, і відніманням з усіх поточних трансфертів (за виключенням соціальних трансфертів у натуральній формі) тих, що підлягають виплаті (передачі).

Отже, вартісні обсяги валового наявного доходу залежать передовсім від ступеня економічного розвитку країни, а саме обсягу виробництва товарів і послуг, який забезпечує потреби споживання й інвестиційної сфери та характеризується показником валового внутрішнього продукту.

Валовий наявний дохід як один з основних макроекономічних агрегатів своєю вартісною величиною зобов'язаний валовому національному доходу країни, який спирається на розміри валового внутрішнього продукту з урахуванням сальдо доходів від власності.

Валовий наявний дохід відповідно до Системи національного рахівництва можна порівняти із концепцією доходу, яка має широке застосування в економіці. Теоретично дохід являє собою максимальну суму, яку домашні господарства та інші інституційні одиниці спроможні використовувати, не зменшуючи свій реальний капітал. Однак реальний власний капітал інституційної одиниці може змінювати свої обсяги в разі одержання або виплати капітального трансферту, а також отримання реальних доходів, чи спричинення реальних збитків у зв'язку із володінням активами або у зв'язку із зобов'язаннями. Капітальні трансферти, реальні доходи або збитки, отримані у зв'язку із володінням, виключаються із зміненого валового наявного доходу.

Виходячи із викладеного вище валовий наявний дохід являє собою максимальну суму, яку домашні господарства та інші інституційні одиниці можуть витратити на придбання споживчих товарів і послуг протягом відповідного періоду, не вдаючись при цьому до фінансування своїх витрат за рахунок скорочення власних грошових коштів, за рахунок реалізації інших фінансових або нефінансових активів або за рахунок збільшення власних зобов'язань.

Аналіз структури валового наявного доходу за секторами економіки свідчить про економічне зростання або, навпаки, про спад у виробництві, стан споживчого ринку країни, збільшення або зменшення реальних доходів населення, стабільність фінансової системи тощо.

Частка сектору нефінансових корпорацій (до них належать підприємства всіх форм власності, які займаються ринковим виробництвом товарів і нефінансових послуг, а також підприємства, які займаються такою ж діяльністю, але можуть фінансуватися за рахунок бюджету) у ВНД вказує на рівень валового випуску цього сектору, рівень витратомісткості виробництва, податкове навантаження та рівень прибутковості.

В останні роки економічна політика держави була зорієнтована на досягнення короткострокових цілей і об'єктивно була не здатна вирішити наявні проблеми. Це негативно позначи-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

лося на обсягах виробництва підприємств нефінансового сектору, частка якого зменшувалася протягом цього періоду, що призвело до зниження обсягів валового прибутку нефінансових корпорацій як у реальному обчисленні, так і в структурі валового прибутку (змішаного доходу) взагалі (рис. 1).

На процес скорочення валового прибутку сектору нефінансових корпорацій вплинув також надто високий рівень податків. Зважаючи на те що валовий прибуток нефінансового сектору є основним джерелом формування валового наявного доходу сектору нефінансових корпорацій, зрозуміло, що останній також мав тенденцію до скорочення як у реальному обчисленні, так і в структурі ВНД у цілому по економіці (рис. 2).

Суттєве зниження питомої ваги ВНД сектору нефінансових корпорацій у загальній структурі валового наявного доходу відбулося в 2010 році і склало рекордно низький показник 3,6%.

Головною ознакою поточного періоду є тенденція посткризового відновлення та поступового зростання економіки. Проте, незважаючи на зростання реального ВВП, збільшення номінальних обсягів валового випуску та валового прибутку сектору нефінансових корпорацій, необхідно зазначити, що даний сектор має низьку ефективність виробництва та низькі можливості використання наявних потенційних можливостей.

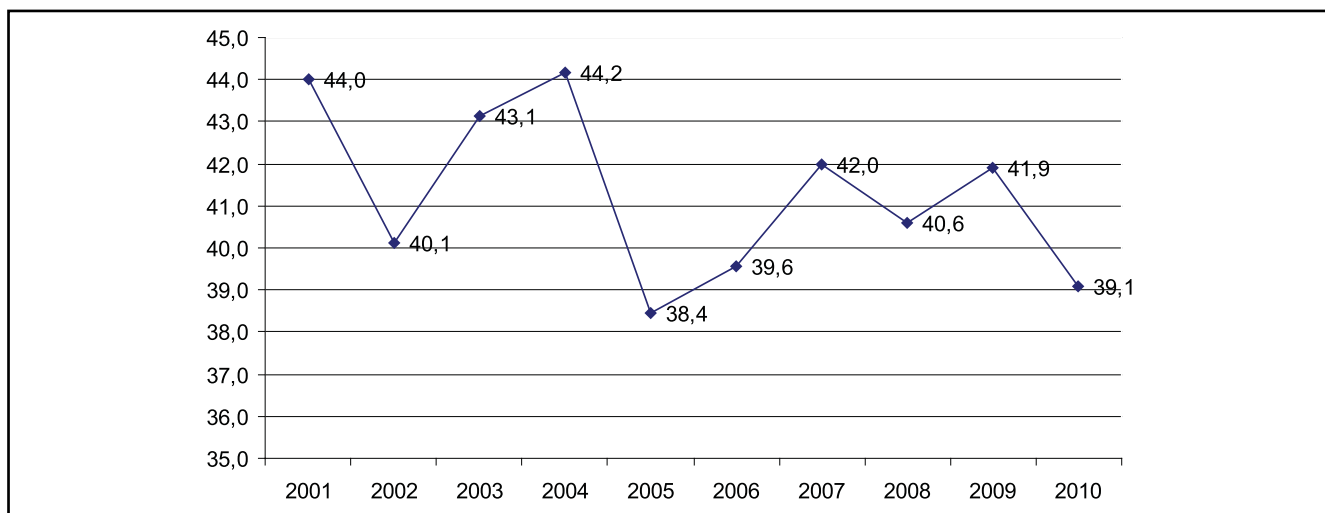

Рисунок 1. Динаміка питомої ваги валового прибутку сектору нефінансових корпорацій у створеному ВДВ за 2001–2010 роки, %

Джерело: [2, 3].

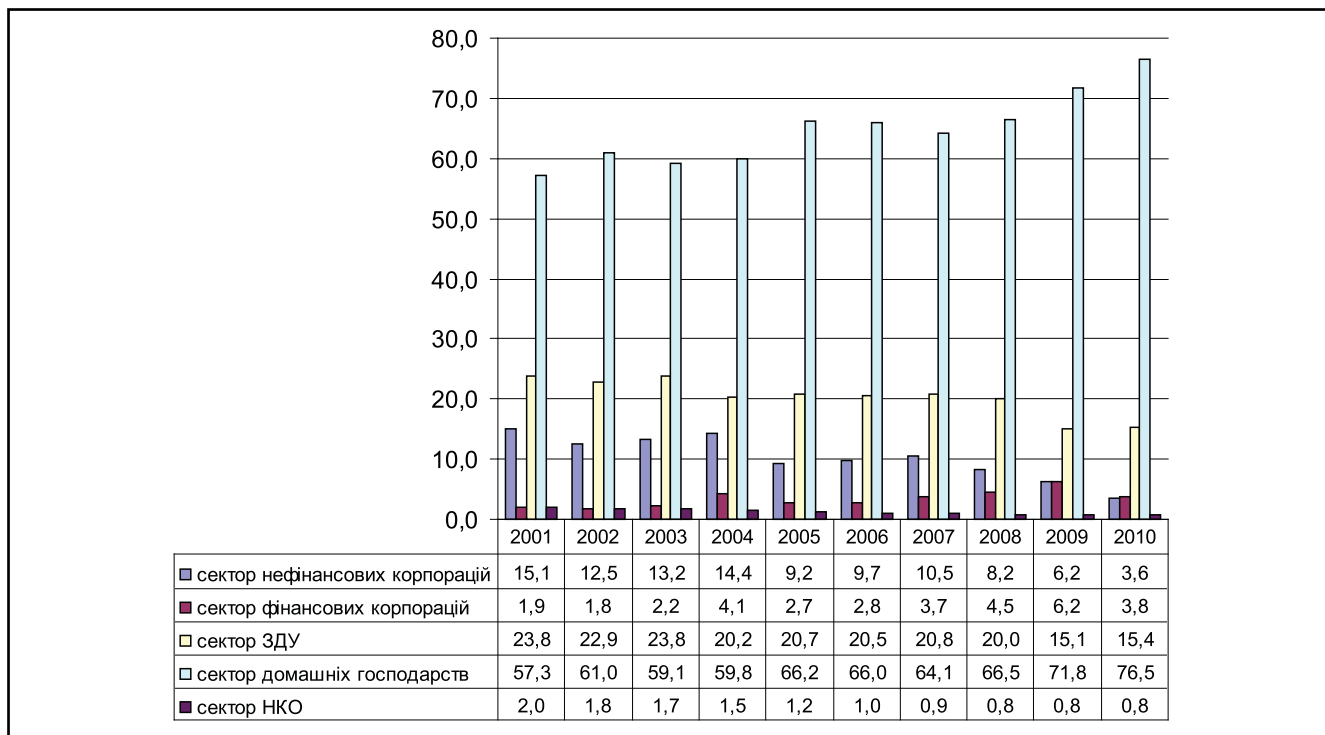

Рисунок 2. Секторна структура валового наявного доходу за 2001–2010 роки, %

Джерело: [2, 3].

Валовий наявний доход сектору фінансових корпорацій (комерційні інституційні одиниці, що спеціалізуються на фінансово-посередницькій діяльності) має тенденцію до зростання (навіть і у кризові роки), за винятком 2010 року. Цьому сприяє поступове зростання обсягів послуг, які надають фінансові установи іншим секторам економіки. Завдяки збільшенню доходів від власності (за сальдовим розрахунком) фінансовий сектор накопичує значні кошти для кредитування виробництва і домашніх господарств. Тобто він і надалі виступатиме як джерело фінансування інших секторів економіки, і за умов сталого економічного зростання його роль у кредитуванні економіки зростатиме.

Частка сектору загального державного управління (ЗДУ) (органи державного управління: центрального, регіонального та місцевого рівнів, функцією яких є здійснення законодавчої і виконавчої влади, збір податків і фінансування державних витрат) у структурі ВНД має тенденцію до зменшення через поступове відносно зменшення податкових надходжень та виплати в рамках обслуговування зовнішнього боргу, які не компенсуються надходженнями поточних трансфертів.

Формування ВНД сектору домашніх господарств (фізичні особи як споживачі, а в деяких випадках – як суб'єкти некоорпоративної підприємницької діяльності, рахунки яких неможливо відокремити від рахунків самого домашнього господарства ні юридично, ні економічно) знаходиться під впливом формування валового сальдо первинних доходів та соціальних допомог, крім допомог у натурі та інших поточних трансфертів. Структура валового сальдо первинних доходів сектору домашніх господарств зображено в таблиці, яка свідчить про зростання частки оплати праці у первинних доходах домогосподарств (за винятком 2010 року), а також отриманих доходах від власності. Необхідно зазначити, що існуюча практика надання значних соціальних допомог, крім допомог у натурі та інших поточних трансфертів, не покривається зростанням змішаного доходу сектору домашніх господарств від некоорпоративної діяльності. Так, наприклад, у 2010 році змішаний дохід домогосподарств був у розмірі 162 821 млн. грн., а соціальні допомоги, крім допомог у натурі, та інші поточні трансферти в сумі становили 271 393 млн. грн., тобто перевищували на 66,7%.

ВНД сектору НКО (некомерційних організацій, що обслуговують домашні господарства) визначається із споживання основного капіталу додаванням сальдованої величини інших поточних трансфертів. Протягом 2001–2010 років ВНД цього сектору зменшувався як у структурі, так і в ре-

альному обчисленні через зменшення обсягу основних фондів за рахунок поступової передачі об'єктів соціального призначення з сектору НКО у комунальну власність. У Системі національних рахунків така передача представлена як перетік коштів у вигляді капітальних трансфертів із сектору НКО до загального державного сектору з урахуванням наступної індексації основних фондів.

На стадії використання валовий наявний доход у СНР представлений сумарною величиною витрат секторів економіки на кінцеве споживання і заощадження.

Використання валового наявного доходу за секторами економіки свідчить про те, як домашні господарства, державні органи і некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства, допомагають домашнім господарствам у розподіленні наявного доходу між кінцевим споживанням і заощадженням.

Нефінансові і фінансові корпорації не витрачають кошти на кінцеве споживання. Вони можуть купувати такі ж самі товари і послуги, які домашні господарства використовують для кінцевого споживання – наприклад, електроенергію або продовольчі товари, – але ці товари та послуги мають використовуватися для проміжного споживання чи надаються робітникам як винагороди в натурі.

У Системі національного рахунництва робиться припущення, згідно з яким нефінансові і фінансові корпорації не надають трансферти у вигляді споживчих товарів та послуг домашнім господарствам. Зважаючи на викладене вище валовий наявний дохід нефінансового і фінансового секторів економіки дорівнює обсягам заощаджень відповідних секторів.

Протягом останніх років нефінансові і фінансові корпорації збільшували обсяги власних заощаджень у реальному обчисленні і у структурі заощаджень взагалі. Невитрачений дохід цих секторів економіки України мав забезпечити щорічне збільшення придбання фінансових і нефінансових активів або зменшення зобов'язань.

Валовий наявний дохід сектору домашніх господарств використовується на індивідуальне кінцеве споживання та заощадження цього сектору. Витрати сектору домашніх господарств на кінцеве споживання охоплюють:

– споживання товарів і матеріальних послуг, придбаних у державній та кооперативній торгівлі, приватних, малих та спільних підприємств, на ринках та у індивідуальних осіб, одержаних у вигляді оплати праці, виготовлених домашніми господарствами для власного споживання, а також вартість електроенергії, води, газу, послуг пралень тощо;

Структура валового сальдо первинних доходів сектору домашніх господарств за 2001–2010 роки, %

	2001	2002	2003	2006	2007	2008	2009	2010
Змішаний дохід	24,8	23,9	22,2	20,1	20,8	21,4	21,7	20,7
Оплата праці	71,8	72,7	74,3	78,3	78,6	78,9	78,8	74,3
Доход від власності, отриманий	3,5	3,7	4,1	4,0	4,3	4,6	5,7	8,6
Доход від власності, використаний	-0,2	-0,2	-0,5	-2,4	-3,7	-4,9	-6,2	-3,7
Валове сальдо первинних доходів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: [2, 3].

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

– придбання ринкових споживчих нематеріальних послуг, зокрема послуг лотерей і страхування;

– умовно обчислену плату за проживання у власних житлах.

До їхнього складу не включаються витрати на:

– придбання матеріалів для поточного ремонту власниками житла;

– оплату продуктів і послуг для потреб проміжного споживання підсобного сільськогосподарського виробництва населення;

– оплату будівельних робіт та капітального ремонту;

– соціально-культурні послуги, які надані підприємствами і організаціями своїм працівникам і членам їх сімей безкоштовно або за зниженими цінами;

– відшкодування інвалідам витрат на придбання автомобілів та бензину.

Обсяги кінцевих споживчих витрат домашніх господарств у реальному обчисленні протягом останніх років збільшувалися. Нестачу грошових коштів у населення для купівлі товарів і послуг частково компенсували виплати соціальних допомог і надходження від особистих підсобних господарств. Це сприяло незначному скороченню купівельної спроможності населення на користь зростання питомої ваги заощаджень домашніх господарств у структурі ВНД. Такі тенденції свідчать про нарощування грошових коштів у населення для майбутніх споживчих та інвестиційних покупок, що впливатиме на розвиток внутрішнього ринку країни.

ВНД секторів ЗДУ та НКО поділяється на кінцеве споживання та заощадження, причому сектор ЗДУ на відміну від сектору НКО має як індивідуальні споживчі витрати, так і колективні. Сектор НКО у використанні валового наявного доходу представлений тільки індивідуальними споживчими витратами та заощадженням.

Індивідуальні споживчі витрати сектору ЗДУ включають індивідуальні послуги, надані органами державного управління безкоштовно або за пільговими цінами приватним особам, зокрема у галузях житлового господарства, охорони здоров'я, соціального забезпечення, спорту, освіти, культури та мистецтва тощо.

За 2001–2010 роки індивідуальні споживчі витрати сектору ЗДУ мають тенденцію до зростання питомої ваги в загальному обсязі кінцевих споживчих витрат даного сектору, що свідчить про збільшення державних коштів, спрямованих на підтримку соціальної сфери, яка протягом тривалого періоду потерпає від недостатнього фінансування.

Колективні споживчі витрати сектору ЗДУ включають вартість послуг суспільству в цілому по утриманню установ фундаментальної науки, управління, оборони, а також вартість сільськогосподарських послуг, наданих бюджетними організаціями, послуг шляхового господарства тощо. Обсяги колективних послуг мають тенденцію до скорочення, що пов'язане з політикою держави щодо адміністративного реформування.

Індивідуальні споживчі витрати сектору НКО включають вартість товарів і послуг, отриманих державними закладами та некомерційними організаціями для передачі домашнім господарствам без будь-якої трансформації. Їхні обсяги протягом аналізованого періоду скорочуються і в структурі споживчих витрат, і в реальному обчисленні. Така ситуація склалася через поступовий перехід об'єктів сектору НКО до комунальної власності (рис. 3).

Сприяння державою формуванню пропорції між валовими факторними доходами і валовим наявним доходом має спрямовуватися на те, щоб ні реальний сектор, ні домашні господарства не втрачали нічого від цього розподілу та перерозподілу. Розвиток реального сектору та домашніх господарств є пріоритетним напрямом державної політики. Державне регулювання секторної структури податків на доходи і майно, доходів від власності, соціальних допомог, соціальних трансфертів і натурі та інших поточних трансфертів значною мірою впливатиме на формування цієї пропорції.

Доходи громадян і підприємств є одним із найважливіших об'єктів державної регуляторної політики, а податки з прибутку підприємств та прибутковий податок із громадян мають бути засобом цього регулювання. Доопрацювання затвердженого Податкового кодексу слід розглядати як першочерговий захід уряду.

Рисунок 3. Секторна структура кінцевих споживчих витрат, 2000–2010 роки, %

Джерело: [3].

Удосконалення оподаткування і зменшення податкового навантаження на вітчизняних товаровиробників і громадян України залишається все ще актуальною проблемою і передбачає: скорочення переліку податків, зборів (обов'язкових платежів); зниження ставок на прибуток підприємств; забезпечення зростання заощаджень; зменшення кількості діючих ставок оподаткування доходів фізичних осіб; встановлення суми доходу фізичних осіб, що не підлягає оподаткуванню на рівні визначеного розміру мінімальної заробітної плати; зниження розміру нарахувань на фонд заробітної плати. Треба визначитися з питанням щодо розмірів єдиного соціального внеску, які сплачуються домашніми господарствами із заробітної плати.

У результаті реалізації цих заходів держава сприятиме посиленню мотивації до праці, легалізації її оплати, підвищенню споживчого попиту шляхом підвищення платоспроможності населення.

Доходи від власності суттєво впливають на пропорцію між первинними і наявними доходами. В багатьох країнах світу вони складають вагомую частину національного доходу і доходів приватного сектору, тому вкрай необхідно для формування в Україні ринкової економіки створити повноцінний фондовий ринок, і це має бути одним із першочергових завдань уряду.

Зростанню доходів від власності сприятиме також прийняття Земельного та Житлового кодексів.

Як вже зазначалося, на величину наявного доходу впливають також рівень соціальних допомог та соціальних трансфертів в натурі. Зважаючи на те що рівень пенсій і соціальних допомог залежить від наповнення Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування і Фонду сприяння зайнятості, державі необхідно впливати на прозорість операцій із коштами цих фондів.

Потребує вирішення проблема удосконалення пенсійного забезпечення через вкрай низький рівень пенсій більшості пенсіонерів. Це питання має особливе значення, тому що літні люди становлять 20 відсотків від загальної чисельності, що практично впливає на всі сторони життя: економічний розвиток, стан трудових ресурсів, рівень медичного, соціального та комунально-побутового обслуговування та матеріального забезпечення населення. Тому уряду необхідно створити основні правові і організаційні умови для переходу до змішаної системи пенсійного забезпечення, яка включатиме: а) істотно реформовану розподільчу систему; б) обов'язкові заощадження населення у пенсійних фондах; в) добровільні пенсійні внески заощадження населення.

Під патронатом держави мають розвиватися безплатні послуги бюджетної сфери. Це, перш за все, послуги освіти і охорони здоров'я. Необхідність більш ефективного і соціально-справедливого використання коштів, які виділяються на фінансування закладів охорони здоров'я і освіти, передбачає створення державою обґрунтованих нормативів обслуговування населення в бюджетних закладах. Ці нормативи мають враховувати потреби всіх верств населення незалежно від їх доходів.

Висновки

У результаті дослідження існуючих якісних та кількісних пропорцій валового наявного доходу секторів економіки визначено, що:

- зростання в структурі ВНД доходів домогосподарств та існування значної частки сектору ЗДУ при суттєвому скороченні доходів нефінансового сектору призводить до зменшення стимулюючих чинників та необхідних доходів для розвитку реального сектору;

- пріоритетним напрямом державної економічної політики має бути збалансований розвиток реального сектору економіки та домашніх господарств. Тому в процесі перерозподілу доходів слід дотримуватися ефективного співвідношення обсягу первинних доходів та валового наявного доходу цих секторів економіки;

- не варто допускати подальшого зниження ВНД сектору ЗДУ для забезпечення необхідного рівня індивідуальних споживчих витрат та колективних витрат по утриманню установ охорони здоров'я, освіти, культури тощо;

- ВНД сектору домашніх господарств має зростати відповідно до динаміки ВВП мінус один відсоток.

Література

1. Основні показники соціально-економічного розвитку України за 2010–2011 роки. Державна служба статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Статистичний щорічник України за 2010 рік. Державна служба статистики України / К.: ТОВ Август Трейд, 2011. – 560 с.
3. Статистичний збірник Національні рахунки України за 2010 рік. Державна служба статистики України / К., 2012. – 158 с.
4. Методичні рекомендації щодо складання рахунку вторинного розподілу доходу за інституційними секторами економіки // <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Методологічні положення щодо ретроспективного перегляду рахунків виробництва й утворення доходу у зв'язку із запровадженням класифікації видів економічної діяльності КВЕД–2010 // <http://www.ukrstat.gov.ua/>